

Przedmiot:

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Zasadnicza zmiana w stosunku do podstawy programowej z 2017 roku (dla absolwentów gimnazjów)

- Wiedza o społeczeństwie **jest kontynuacją, w tym nadbudowaniem i rozszerzeniem**, nauczania w szkole podstawowej.
- Występują **4 konkretne działy** w zakresie treści nauczania (wiedza i rozumienie, wykorzystanie i tworzenie informacji, rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów, komunikowanie i współdziałanie).
- Przedmiot **bazuje na wiedzy i umiejętności z zakresu innych przedmiotów, w tym historii i podstaw przedsiębiorczości**.
- Każdy uczeń powinien uczestniczyć **w minimum jednym projekcie edukacyjnym**.
- Realizacja treści programowych uwzględnia **lekcje organizowane we współpracy z urzędami administracji rządowej i samorządowej oraz organizacjami pozarządowymi**.
- Istotne jest **korzystanie ze stron internetowych instytucji publicznych**, lecz niezbędna jest praca z różnymi typami przekazu, w tym interaktywnymi.
- Treści nauczania uwzględniają **dwa nowe działy**:
 - Wybrane problemy polityki publicznej RP,
 - Organy władzy publicznej w RP.
- Poszczególne treści zostały **istotnie zmodyfikowane** w działach:
 - Prawa człowieka i ich ochrona,
 - Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej.
- **Zrezygnowano z trzech funkcjonujących do tej pory działów**:
 - Młody obywatel w urzędzie,
 - Bezpieczeństwo,
 - Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej.

SZCZEGÓŁOWE PORÓWNANIE PODSTAW PROGRAMOWYCH: Z 2017 R. I 2019 R.

Obszar	Podstawa programowa z 2017 r. (dla absolwentów gimnazjów)	Podstawa programowa z 2019 r. (dla absolwentów 8-letniej szkoły podstawowej)
Dane podstawowe wynikające z siatki godzin		
Liczba godzin na realizację przedmiotu w cyklu nauczania	1	1
Tygodniowy wymiar godzin na realizację przedmiotu	1	1
Klasa, w której należy realizować przedmiot	Klasa trzecia	Klasa trzecia
Realizacja przedmiotu – zagadnienia z podstawy programowej		
Cele edukacyjne	<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) znajduje i wykorzystuje informacje na temat sposobu, w jaki prawo reguluje życie obywateli; 2) wyraża własne zdanie w wybranych sprawach na różnych forach publicznych i uzasadnia je; 3) jest otwarty na odmienne poglądy; 4) gromadzi i wykorzystuje informacje potrzebne do zaplanowania dalszej nauki i kariery zawodowej. <p>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) rozpoznaje prawne aspekty codziennych problemów życiowych i szuka ich rozwiązania. <p>III. Współdziałanie w sprawach publicznych. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich; 2) sprawnie korzysta z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego; 3) zna i stosuje zasady samoorganizacji i samopomocy. 	<p>I. Wiedza i rozumienie. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje zasady i formy demokracji oraz wyjaśnia konsekwencje łamania tych zasad; 2) przedstawia funkcjonowanie systemu politycznego Rzeczypospolitej Polskiej; 3) wyjaśnia specyfikę praw i wolności człowieka oraz podstawowe mechanizmy ich ochrony; 4) charakteryzuje instytucje polskiego systemu prawnego; 5) wykorzystuje swą wiedzę do interpretacji wydarzeń życia społecznego, w tym politycznego. <p>II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) pozyskuje i wykorzystuje informacje na temat życia społecznego, w tym politycznego; 2) wykorzystuje informacje do tworzenia własnej wypowiedzi na temat zjawisk życia społecznego, w tym politycznego, oraz ich oceny. <p>III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analizuje kwestię godności ludzkiej i przedstawia prawa, które mu przysługują, oraz mechanizmy ich dochodzenia;

Realizacja przedmiotu – zagadnienia z podstawy programowej

Cele edukacyjne

IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. Uczeń:

1) wyjaśnia znaczenie prawa dla funkcjonowania demokratycznego państwa i rozpoznaje przypadki jego łamania.

V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:

1) opisuje sposób i zakres działania organów władzy sądowniczej oraz organów ścigania w Rzeczypospolitej Polskiej.

VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony. Uczeń:

1) wyjaśnia podstawowe prawa człowieka, rozpoznaje przypadki ich naruszania i wie, jak można je chronić.

2) rozwija w sobie postawy obywatelskie;
3) rozpoznaje przypadki łamania praw człowieka;
4) rozpoznaje różne aspekty, także prawne, problemów życia codziennego i podaje możliwe sposoby ich rozwiązania.

IV. Komunikowanie i współdziałanie. Uczeń:

1) współpracuje w grupie, z uwzględnieniem podziału zadań oraz wartości obowiązujących w życiu społecznym;
2) korzysta z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego, w tym instytucje prawne – sporządza proste pisma do organów władz.

Nauczyciel a realizacja podstawy programowej

I. Nadrzędnemu celowi kształcenia w zakresie wiedzy o społeczeństwie, czyli kształtowaniu postaw obywatelskich, ma sprzyjać nabywanie wiedzy i rozwijanie umiejętności, z którymi styka się uczeń: od rodziny i szkoły przez wspólnotę lokalną i regionalną, aż do wspólnoty narodowej, państwowej i międzynarodowej. Kształcenie to ma umożliwiać rozwój umiejętności refleksyjnej obserwacji otaczającej rzeczywistości społecznej, w tym życia publicznego. **Konieczna jest taka realizacja treści nauczania przedmiotu, aby uczniowie rozumieli przydatność poszczególnych zagadnień w codziennym życiu człowieka** – członka poszczególnych grup i wspólnot społecznych. Sprzyjać to ma rozwojowi umiejętności rozpoznawania i rozwiązywania prostych problemów w życiu społecznym.

I. Celem kształcenia w zakresie wiedzy o społeczeństwie w branżowej szkole I stopnia jest **kształtowanie postaw obywatelskich**. Konieczna jest **taka realizacja treści nauczania przedmiotu, aby uczniowie rozumieli przydatność poszczególnych zagadnień w codziennym życiu człowieka**. Treści nauczania zostały określone tak, aby uczeń miał świadomość wpływu obywateli na życie publiczne, ale jednocześnie **rozumiał konieczność brania odpowiedzialności za własne wybory i decyzje**. Musi przy tym mieć świadomość możliwości korzystania ze swoich praw.

Wskazane jest **korzystanie z szerokiego spektrum metod dydaktycznych**. Nauczyciel powinien stosować **nauczanie problemowe i metody kształcące umiejętności społeczne, twórczego myślenia i rozwiązywania problemów**. Oprócz podręczników istotną rolę w procesie kształcenia powinny odgrywać również **teksty źródłowe, słowniki, leksykony**.

W celu rozwijania umiejętności współdziałania powinno się stosować różne **metody pracy grupowej, w tym uczniowskie projekty edukacyjne** (każdy uczeń powinien uczestniczyć w minimum jednym projekcie).

W kształceniu kompetencji pozyskiwania, gromadzenia, porządkowania, analizy i prezentacji informacji o życiu publicznym powinna być wykorzystywana **technologia informacyjno-komunikacyjna**. Istotne jest korzystanie ze stron internetowych instytucji publicznych, w tym organów samorządowych i organów władzy publicznej. Niezbędna jest również praca z różnymi typami przekazu, w tym interaktywnymi.

Realizacja przedmiotu – zagadnienia z podstawy programowej

Nauczyciel a realizacja podstawy programowej

Ważne jest również pozyskiwanie informacji w toku **wycieczki edukacyjnej** (w tym wirtualnej, wykorzystując przeznaczone do tego aplikacje) **do wybranych instytucji**, na przykład do urzędu marszałkowskiego, parlamentu, sądu. Można także realizować niektóre treści nauczania przez **lekcje organizowane we współpracy z urzędami administracji rządowej i samorządowej oraz z organizacjami pozarządowymi**.

Szczegółowe treści nauczania

I. Brak działań:

- Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej
- Wybrane problemy polityki publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej

I. Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:

- 1) charakteryzuje zasady ustrojowe zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (demokratycznego państwa prawnego, unitarnej formy państwa, zwierzchnictwa narodu, gwarancji praw i wolności jednostki, konstytucjonalizmu, podziału i równowagi władz, republikańskiej formy rządu, pluralizmu, decentralizacji, samorządności, społecznej gospodarki rynkowej); analizuje sformułowania preambuły Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) charakteryzuje formy demokracji bezpośredniej; przedstawia specyfikę referendum ogólnokrajowego i rodzajów referendów lokalnych w Rzeczypospolitej Polskiej; wyjaśnia, jakie warunki muszą zostać spełnione, aby referendum się odbyło oraz aby jego wyniki były wiążące (w przypadku lokalnych: aby było ważne); wyjaśnia – na wybranym przykładzie – wpływ konsultacji publicznych na kształtowanie prawa w Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) wyjaśnia, jak przeprowadzane są powszechne i bezpośrednie wybory organów władzy publicznej; na przykładzie wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej porównuje ordynację proporcjonalną i większościową; analizuje wady i zalety każdego z tych systemów wyborczych;
- 4) przedstawia strukturę oraz organizację pracy Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (prezydium, komisje, kluby i koła; kworum, rodzaje większości) oraz status posła, w tym instytucje mandatu wolnego i immunitetu; wymienia kompetencje Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Zgromadzenia Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej;
- 5) wykazuje znaczenie, jakie dla pozycji ustrojowej Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej ma fakt wyborów powszechnych; przedstawia kompetencje Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej: ceremonialno-reprezentacyjne, w stosunku do rządu, parlamentu i władzy sądowniczej, w polityce zagranicznej oraz bezpieczeństwa państwa; analizuje

Realizacja przedmiotu – zagadnienia z podstawy programowej

Szczegółowe treści nauczania

– z wykorzystaniem badań opinii publicznej – poziom legitymizacji społecznej władzy prezydenckiej;

6) przedstawia kompetencje Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej; wymienia podstawowe działy administracji rządowej i zadania wojewody; wyjaśnia rolę Prezesa Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej; przedstawia procedury powoływania i odwoływania rządu, używając określeń: wotum zaufania, konstruktywne wotum nieufności, wotum nieufności wobec ministra, dymisja;

7) przedstawia zakres działania poszczególnych poziomów samorządu terytorialnego (gmina, powiat, województwo) w Rzeczypospolitej Polskiej, z uwzględnieniem struktury głównych kierunków wydatków budżetowych na te działania oraz źródeł ich finansowania;

8) przedstawia organy stanowiące i wykonawcze samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej na poziomie gminy i miasta na prawach powiatu oraz powiatu i województwa; charakteryzuje kompetencje tych organów i zależności między nimi;

9) przygotowuje opracowanie promujące działania organów wybranego samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej na poziomie powiatu lub województwa;

10) przedstawia strukturę sądownictwa powszechnego i administracyjnego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz zadania Sądu Najwyższego; uzasadnia potrzebę niezależności sądów i niezawisłości sędziów;

11) przedstawia kompetencje Najwyższej Izby Kontroli, Trybunału Konstytucyjnego, Trybunału Stanu i prokuratury w Rzeczypospolitej Polskiej; uzasadnia znaczenie tych instytucji dla funkcjonowania państwa prawa.

Wybrane problemy polityki publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej.**Uczeń:**

- 1) przedstawia funkcjonowanie systemu obowiązkowych ubezpieczeń społecznych w Rzeczypospolitej Polskiej, różniąc ubezpieczenia: emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe; wymienia zadania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych;
- 2) wyjaśnia specyfikę obowiązkowych i dobrowolnych ubezpieczeń zdrowotnych w Rzeczypospolitej Polskiej; przedstawia cele i zadania centralnej instytucji koordynującej funkcjonowanie służby zdrowia; wyjaśnia kwestię korzystania z publicznej opieki zdrowotnej;
- 3) przedstawia działania w celu ograniczenia bezrobocia i wykluczenia społecznego na przykładzie działalności urzędu pracy w swoim powiecie;

Realizacja przedmiotu – zagadnienia z podstawy programowej

Szczegółowe treści nauczania

II. Młody obywatel w urzędzie. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, jak nabywa się obywatelstwo polskie i unijne;
- 2) ustala, w jakim urzędzie i w jaki sposób uzyskuje się dowód osobisty, paszport, prawo jazdy, jak rejestruje się motocykl i samochód;
- 3) podaje formalne warunki, jakie spełnić musi obywatel, by wziąć udział w wyborach;
- 4) uzyskuje informację publiczną na zadany temat w odpowiednim urzędzie;
- 5) wyjaśnia, co może zrobić obywatel, gdy nie zgadza się z decyzją urzędu;
- 6) sporządza urzędowy wniosek, skargę i odwołanie.

Bezpieczeństwo. Uczeń:

- 1) charakteryzuje najważniejsze zadania prokuratury i Policji;
- 2) przedstawia uprawnienia policjantów i innych służb porządkowych; rozpoznaje przejawy ich naruszania;
- 3) nawiązuje kontakt (osobisty, telefoniczny lub mailowy) z funkcjonariuszem Policji (np. dzielnicowym) i na podstawie uzyskanych informacji sporządza notatkę lub wykres dotyczący przestępczości w swojej okolicy;
- 4) wymienia przestępstwa, których ofiarą najczęściej padają młodzi ludzie; wie, jak można próbować ich uniknąć i przestrzega zasad bezpiecznego zachowania się w sytuacji zagrożenia;
- 5) wyjaśnia, na jakich zasadach nieletni odpowiadają za popełnienie przestępstwa (środki wychowawcze i poprawcze);
- 6) przedstawia przepisy prawne dotyczące sprzedaży i konsumpcji alkoholu, papierosów i narkotyków i wskazuje na konsekwencje ich łamania.

Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej. Uczeń:

- 1) wymienia prawa i obowiązki ucznia; wyszukuje gwarantujące je przepisy prawa oświatowego (np. w ustawie, statucie szkoły) oraz przepisy zawarte w innych aktach prawnych (np. w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej);
- 2) rozpoznaje przypadki naruszania praw ucznia i w razie potrzeby podejmuje odpowiednie kroki w celu ich ochrony;

- 4) przedstawia możliwości kontynuacji swojej edukacji; wyjaśnia, w jaki sposób podnosić swoje kwalifikacje zawodowe.

II. Brak trzech działań:

- Młody obywatel w urzędzie
- Bezpieczeństwo
- Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej

Realizacja przedmiotu – zagadnienia z podstawy programowej

Szczegółowe treści nauczania

- 3) omawia na wybranych przykładach zasady przyjmowania do szkół wyższych;
- 4) przedstawia warunki podejmowania przez młodych Polaków nauki w Unii Europejskiej oraz wyszukuje informacje na ten temat odnoszące się do wybranego państwa;
- 5) wyjaśnia, co wynika z wejścia Polski do strefy Schengen; zna zasady bezpiecznego podróżowania po Europie i świecie (unikanie ryzyka, postępowanie w razie kradzieży lub wypadku, możliwości uzyskania pomocy, w tym opieki zdrowotnej);
- 6) wyjaśnia, jakie możliwości zarabiania mają młodzi ludzie, jakie umowy mogą zawierać i jakie są zasady opodatkowania ich dochodów;
- 7) omawia ogólne zasady podejmowania pracy i zakładania własnych przedsiębiorstw w Unii Europejskiej (na podstawie informacji z Internetu); sporządza Europass-CV.

III. Prawa człowieka. Uczeń:

- 1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane;
- 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne;
- 3) podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka;
- 4) znajduje w środkach masowego przekazu (w tym w internecie) informacje o przypadkach łamania praw człowieka na świecie;
- 5) bierze udział w debacie klasowej, szkolnej lub internetowej na temat wolności słowa lub innych praw i wolności;
- 6) wyjaśnia, na czym polegają: prawo do prywatności, w tym do ochrony danych osobowych i prawa obywatela w kontaktach z mediami.

IV. Ochrona praw i wolności. Uczeń:

- 1) przedstawia główne środki ochrony praw i wolności w Polsce;
- 2) opisuje sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka; pisze prostą skargę do jednego z nich (według wzoru);

III. Prawa człowieka i ich ochrona. Uczeń:

- 1) wymienia zasady ogólne i katalog praw człowieka zapisane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) przedstawia sądowe środki ochrony praw i wolności w Rzeczypospolitej Polskiej oraz sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich; pisze skargę do Rzecznika Praw Obywatelskich (według wzoru dostępnego na stronie internetowej); wykazuje znaczenie skargi konstytucyjnej;
- 3) uzasadnia znaczenie Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w kontekście Europejskiego Trybunału Praw Człowieka; przedstawia warunki, jakie muszą zaistnieć, aby rozpatrzył on skargę obywatela; analizuje wybrany wyrok tego trybunału;
- 4) przedstawia prawa obywatela Unii Europejskiej;
- 5) znajduje w środkach masowego przekazu (między innymi na stronach organizacji pozarządowych broniących praw człowieka) informacje o przypadkach naruszania praw człowieka i przygotowuje analizę na ten temat.

IV. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, czym różnią się normy prawne od innych typów norm; wymienia podstawowe zasady prawa (prawo nie działa wstecz, domniemanie niewinności, nie ma winy bez prawa, niezajomość prawa szkodzi) i wyjaśnia konsekwencje ich łamania;

Realizacja przedmiotu – zagadnienia z podstawy programowej

Szczegółowe treści nauczania

3) uzasadnia znaczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu;

4) przedstawia na przykładach działania podejmowane przez ludzi i organizacje pozarządowe broniące praw człowieka; w miarę swoich możliwości włącza się w wybrane działania (np. podpisuje apel, prowadzi zbiórkę darów);

5) rozpoznaje przejawy rasizmu, szowinizmu, antysemityzmu i ksenofobii; uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się im oraz przedstawia możliwości zaangażowania się w wybrane działania na rzecz równości i tolerancji;

6) znajduje informacje o naruszaniu praw człowieka w wybranej dziedzinie (np. prawa kobiet, prawa dziecka, wolność wyznania, prawo do edukacji, prawa humanitarne) i projektuje działania, które mogą temu zaradzić.

2) przedstawia źródła prawa w Rzeczypospolitej Polskiej – wykazuje szczególną moc konstytucji; przedstawia drogę ustawodawczą;

3) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne, rodzinne, administracyjne i karne; wskazuje, w jakim kodeksie obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej, można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy; interpretuje przepisy prawne;

4) wyjaśnia podstawowe instytucje prawne części ogólnej prawa cywilnego i prawa zobowiązaniowego w Rzeczypospolitej Polskiej (osoba fizyczna, zdolność prawna a zdolność do czynności prawnych, zobowiązanie);

5) wyjaśnia podstawowe instytucje prawne prawa rzeczowego i spadkowego w Rzeczypospolitej Polskiej (własność, formy nabycia własności, spadek, dziedziczenie ustawowe i testamentowe, zachowek);

6) wyjaśnia podstawowe instytucje prawne prawa rodzinnego w Rzeczypospolitej Polskiej (małżeństwo, wspólnota majątkowa, prawa i obowiązki rodziców oraz dziecka, w tym pełnoletniego, obowiązek alimentacyjny);

7) przedstawia przebieg postępowania cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz uczestniczące w nim strony; znajduje wzory pozwów i je analizuje;

8) odróżnia akty administracyjne od innego rodzaju dokumentów; rozpoznaje, kiedy decyzja administracyjna w Rzeczypospolitej Polskiej jest ważna;

9) wyjaśnia, jak odwołać się od decyzji organów administracyjnych w Rzeczypospolitej Polskiej; pisze odwołanie od decyzji administracyjnej;

10) przedstawia przebieg postępowania administracyjnego w Rzeczypospolitej Polskiej; analizuje wzory zażaleń na postanowienia organów administracji oraz wzory skarg do wojewódzkiego sądu administracyjnego;

11) przedstawia przebieg postępowania karnego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz uczestniczące w nim strony; wymienia główne prawa, jakie przysługują ofierze, sprawcy i świadkowi przestępstwa; pisze zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa;

12) wskazuje, do jakich organów i instytucji można się zwrócić w Rzeczypospolitej Polskiej o pomoc prawną w konkretnych sytuacjach; przedstawia zadania notariuszy, radców prawnych, adwokatów i prokuratury.